



Beslut

Huvudman Malmö kommun

malmostad@malmo.se

helena.plantin@malmo.se

2019-02-15

Rector för Tingdammsskolan

kerstin.sjoberg@malmo.se

Dnr 400-2017:10221

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för
att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och
beprövad erfarenhet vid Tingdammsskolan i Malmö
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Syftet är att granska kvaliteten i rektorns och huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektorn förutsättningar och arbetar för att utbildningen i skolenheten, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?
2. I vilken utsträckning skapar huvudmannen förutsättningar och arbetar för att utbildningen i grundskolan, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?

Granskningen utgår från följande definitioner av begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet:

Vetenskaplig grund – att skolorna såväl ska använda kunskap som härrör från vetenskapliga studier som att praktisera ett systematiskt utforskande för att kritiskt kunna granska, pröva och sätta resultat i ett sammanhang.

Beprövad erfarenhet – erfarenhet som är prövad, dokumenterad och genererad under längre tidsperiod och av många.

Granskningen genomförs i 30 skolenheter och deras respektive huvudman. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Tingdammsskolan och Malmö kommun, som är huvudman för skolan, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Tingdammsskolan och Malmö kommun den 22, 23 och 27 november 2018. Besöket och intervjuerna genomfördes av Daniel Talje, Anna Wide och Roland Fallström. Intervjuer med lärare, rektor och tjänstemän hos huvudmannen har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten från de granskade skolorna och huvudmännen i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Bakgrundsfakta

Malmö kommun är huvudman för 75 grundskolor. Ungefär 31200 elever är inskrivna i de kommunala grundskolorna. Grundskoleförvaltningen ansvarar för den kommunala grundskoleverksamheten samt grundsärskolan i kommunen.

Tingdammsskolan är en skola för elever från förskoleklass till och med årskurs 6. Vid granskningstillfället är 491 elever inskrivna i skolan. Samverkan mellan lärare sker i åldershomogena arbetslag (sju stycken från förskoleklass till och med årskurs 6). En stor del av skolans lokaler är nybyggda. Undervisningen har under något år varit förlagd till tillfälliga lokaler på skolgården. Det innebär att skolan håller på att bygga upp rutiner och strukturer anpassade till de förutsättningar som nu finns.

Redovisade utvecklingsarbeten

Samtliga huvudmän och rektorer vid de skolor som besökts i samband med kvalitetsgranskningen har ombetts att lämna en verksamhetsredogörelse till Skolinspektionen. I den beskrivs det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår.

Utvecklingsarbete Tingdammsskolan

Det mest omfattande utvecklingsarbetet och som också varit ett prioriterat område under lång tid är Bedömning för lärande (BFL).¹

Utvecklingsarbete Malmö kommun

Det mest omfattande utvecklingsarbetet i Malmö kommun är "Varje elevs bästa skola". Arbetet har pågått några år och omfattar alla medarbetare och alla elever. Grundskoleförvaltningen utgår i detta arbete från internationell forskning om framgångsrika skolsystem och har bland annat inspirerats av den så kallade Ontario-modellen i Kanada.

Skolinspektionens bedömning

Tingdammsskolan

Rektorns arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet vid Tingdammsskolan fungerar till delar väl.

Det finns på Tingdammsskolan en tydlig ansvarsfördelning och struktur för att stödja arbetet med att undervisningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vid skolan finns en skolutvecklingsgrupp bestående av förstelärare, specialpedagog, fritidspedagog, skolbibliotekarie och skolläda. Denna grupp leder arbetet med att identifiera och fastslå skolans utvecklingsområden efter att ha tagit del av arbetslagens utvärderingar samt gjort observationer i verksamheten. Förstelärarna har ett specifikt utvecklingsansvar inom de områden de har anställts för (till exempel språkutveckling, matematik, digitalisering samt värdegrund). De har också ansvar för att de utvecklingsarbeten som pågår vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och att läsa in relevant litteratur inom sitt område.

Lärare saknar till delar förutsättningar för att söka och inhämta ny kunskap. Såväl rektor som lärare säger att det är svårt att hålla den tid som egentligen reserverats för utvecklingsarbete fri från andra frågor. Detta bedöms längre fram i beslutet. Dock framhålls Malmö kommuns *Centrum för Pedagogisk Inspiration (PI)* av både lärare och

¹ Bedömning för lärande (BFL) är enligt Pedagog Malmö ett förhållningssätt till kunskap och lärande där syftet är att främja elevens lärande och kunskapsutveckling. Det handlar om undervisningens effektivitet och kvalitet där lärare och elev aktivt använder bedömningen som ett redskap under tiden lärandeprocessen pågår.

rektor som en välfungerande väg för att skaffa sig ny relevant kunskap. De uttrycker stort förtroende för att det arbete som PI genomför i form av handledning och utbildningar vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. PI beskrivs längre fram i detta beslut.

Rektorns och lärarnas arbete med att, inom ramen för skolans systematiska kvalitets- och utvecklingsarbete, kartlägga utbildningens behov och utifrån det arbetet prioritera utvecklingsinsatser fungerar väl.

På skolan genomförs så kallade analysmöten fem gånger per år. Då går lärare tillsammans med skolledningen och specialpedagoger igenom situationen i varje klass och identifierar vilka behov som finns i klasserna. Dessutom följs data till exempel måluppfyllelse och elevfrånvaro upp och analyseras. Såväl lärare som rektor säger att detta arbete ger en god grund för att också prioritera vilka utvecklingsområden som skolan ska arbeta med.

Vid tidpunkten för granskningen pågår förutom BFL några andra utvecklingsarbeten. Till exempel pågår ett arbete för att stärka elevernas lärande med en god måluppfyllelse som resultat. Orsaken till detta är att skolan i sitt analysarbete konstaterat att måluppfyllelsen är högre i lägre årskurser och sedan sjunker genom skolåren. Aktiviteter i samband med detta är till exempel att stärka kartläggningen av elevernas språk och matematikutveckling, samt stärka skolbibliotekets arbete.

Malmö kommun

Huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet fungerar väl inom de flesta områden som granskats.

Huvudmannen arbetar systematiskt, i samverkan med rektorerna, för att stödja arbetet med att kartlägga behov av utveckling på grundskolorna.

Grundskolorna i Malmö kommun är internt organiserade i fem utbildningsenheter där en utbildningschef har det övergripande ansvaret för ekonomi, kvalitet och resultat.

Utbildningscheferna ansvarar för att beslut och utvecklingsinsatser implementeras och är bärare av det verksamhetsnära perspektivet i förvaltningsledningen. Varje utbildningschef träffar regelbundet rektorerna.

Förvaltningen genomför flera gånger per år så kallade kvalitetsdialoger med varje skola som har till syfte att finna strukturer, rutiner och stöd för det systematiska kvalitetsarbetet. Detta innebär bland annat att utbildningschef tillsammans med resurspersoner från grundskoleförvaltningen genomför fördjupade samtal med rektor och skolans ledningsgrupp kring prioriterade insatser. Samtalen utgår från en så kallad resultatbild och resultatet av dessa samtal aggregeras sedan till förvaltningsövergripande nivå. Tillsammans med statistiskt material ger de en god bild av läget i grundskolorna i Malmö. För att få en tydlig bild av situationen på varje grundskola tar förvaltningen sedan fram ett skolbad med relevant information för varje skola.

Rektorn uppger att de kvalitetsrapporter skolan utarbetar och de åtagande de gör har en mottagare hos huvudmannen och att det finns en substans och relevans i huvudmannens frågor och arbete kring utvecklingsfrågor. På förvaltningen arbetar personer som har förankring i forskningen och som kan stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund. Rektorn beskriver också en kontinuerlig och viktig kontakt med grundskolechefen och andra rektorer.

Granskningen visar att det finns strukturer på huvudmannanivå för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

I samtal med lärare, rektor och förvaltningstjänstemän för de ofta på tal det stöd huvudmannen ger genom, tidigare omnämnda, Pedagogisk Inspiration, Malmö (PI). Malmö kommun har byggt upp PI för att stödja skolutveckling. Stödet från PI kan bland annat bestå i stöd till skolor, pedagoger och i riktade kompetensutvecklingsinsatser. PI har ett tydligt uppdrag att deras arbete verkligen ska utgå från skolornas behov. Personal från PI besöker skolorna när någon skola gjort en beställning av en insats. Vid detta besök diskuterar personal från PI och skolan de bakomliggande orsakerna till beställningen. Det förekommer då att beställningen förändras något utifrån vad som vid detta besök framkommer om skolans behov. Förutom stödinsatser riktade till enskilda skolor genomför också PI kompetensutveckling inom olika områden som lärare och rektorer kan anmäla sig till. Lärarna vid Tingdammskolan säger att PI ger ett mycket gott stöd via sina utbildningar. De ger exempel på att PI bland annat genomfört utbildningsinsatser gällande normkritik, digitalisering och källkritiskt förhållningssätt samt våldsbejakande extremism.

PI Malmö bevakar aktuell skolforskning och samverkar bland annat med högskolor och universitet. Avdelningen stödjer, stimulerar, initierar och utmanar till praktisk forskning och utveckling. Enligt grundskolechefen ska PI Malmö ha ett tiotal tjänster som arbetar som forskningsledare i samverkan med Malmö universitet. Enligt tjänstemän på förvaltningen är själva syftet med PI att de ska arbeta med frågor om hur utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Ett av de områden som PI arbetar med nu är att organisera för skolutveckling på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Huvudmannen har samverkan med flera lärosäten förutom det redan nämnda med Malmö universitet. Ett exempel är samverkan med en forskare från Linnéuniversitet som mynnat ut i ett följeforskningsavtal som löper i tre år. Denna samverkan bygger på att forskare är "kritiska vänner" och hjälper till att identifiera behov och möjligheter. Sedan drar förvaltningen och skolorna erfarenheter från följeforskningen på skolorna. Det är initialt tio skolor som är utvalda till detta projekt. Ett annat exempel på samverkan med forskare är att två forskare har haft i uppdrag att stödja utvecklingsarbetet med en teoretisk förankring. Detta har skett genom att de identifierat svensk och internationell forskning som har störst bärighet vid framtagande av ramverk för utvecklingsarbete och i implementeringen av detta.

Grundskolenämnden har fattat beslut om att inrätta karriärtjänster i Malmö inom bestämda områden såsom ökad likvärdighet mellan skolor, flerspråkig undervisning och formativ bedömning. Förvaltningen har gjort en fördelning av karriärtjänsterna som innebär att skolor med större utmaningar har tilldelats fler tjänster. Det finns från förvaltningen en uppdragsbeskrivning för förstelärare men rektorerna har ett stort friutrymme att, utifrån identifierade behov, forma hur förstelärartjänsterna ska användas. Enligt förvaltningschefen tittar kommunen i samband med uppföljning på vilken betydelse förstelärartjänsterna har haft för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund.

Av granskningen framgår att Malmö kommun har strukturer på huvudmannanivå som skulle kunna utgöra en grund för lärare att dela erfarenheter och utveckla dem till beprövad erfarenhet men att dessa strukturer inte används full ut i detta syfte. Detta bedöms längre fram i detta beslut.

Skolinspektionen bedömer att Malmö kommun har väl fungerande strukturer när det gäller flera av de områden som berörs av denna granskning. Det gäller till exempel att stödja skolorna att identifiera utvecklingsbehov och att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund. Lärare och rektor upplever samstämmigt förvaltningen som ett stort och pålitligt stöd.

Även om det framkommer att rektor och huvudmannen i flera avseende skapar förutsättningar för, och arbetar för, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet visar granskningen att det finns delar i verksamheten som behöver utvecklas.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn behöver se till att lärarna fullt ut ges förutsättningar och möjligheter till att söka och inhämta ny kunskap utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte får tillräckliga förutsättningar och möjligheter att söka och inhämta ny kunskap utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt.

Lärare uppger att de visserligen har stor glädje av den kunskap som finns inom PI och uttrycker också stor tillfredsställelse över att det i Malmö kommun finns så mycket kompetens *"det blir som en mur att vila sig mot och det bli ren trygghet"*. Trots det framkommer det vid granskningen att förutsättningarna för att skaffa sig ny kunskap behöver utvecklas. Tiden för att ta till sig ny kunskap är otillräcklig eller inte tydliggjord för lärarna. Den tid som är avsatt för gemensamt utvecklingsarbete tenderar att användas till annat. Till exempel har delar av skolan flyttat in i nya lokaler och mycket tid går åt till att utifrån det hitta gemensamma strukturer och förhållningssätt. Tiden för gemensam reflektion kring undervisningen och utvecklingsarbete blir för liten. Rektorn instämmer i att det är svårt att det är svårt att få ihop tid och också att hålla den tid som är reserverad för utvecklingsarbete fri från annat.

De utbildningar lärare deltar i följer man inte alltid upp på skolan även om det finns en uttalad intention att göra det. Därmed är det inte säkert att de kunskaperna stannar kvar i det kollektiva minnet. Skolan har påbörjat många projekt som inte blivit tydligt avslutade. Lärarna säger att skolan *"har öppnat många säckar när det gäller utvecklingsarbeten men inte knutit samman dem, vilket skulle behövas"*. Skolan är uppdelad i två stadier och lärarna saknar möjligheten att fortlöpande diskutera och utbyta erfarenheter över hela skolan. Vidare säger lärarna att det är upp till den enskilde läraren att hitta informationskällor för att skaffa sig ny kunskap. Rektorn skickar ut länkar till forskning ibland men det finns inget tydligt system eller vägledning för hur man kan hitta ny kunskap. Rektorn har dock uttalade förväntningar på att lärarna ska ta till sig ny kunskap och ställer också den frågan på medarbetarsamtalen.

Detta innebär att rektorn behöver se till att det finns förutsättningar och möjligheter för lärare att regelbundet söka och inhämta ny kunskap. Det kan till exempel innebära att lärarna ges vägledning och tid för att inhämta ny kunskap samt utrymme att gemensamt reflektera kring kunskapen.

- Huvudmannen och rektorn behöver se till att det finns strukturer för att möjliggöra att de erfarenheter som prövas och sprids mellan lärare också kan utvecklas till beprövade erfarenheter.

Skolinspektionen bedömer att Tingdammsskolan och Malmö kommun inte har tydliga strukturer för att möjliggöra att de erfarenheter som lärarna vid kommunens skolor får kan delas och så småningom utvecklas till beprövade erfarenheter. Erfarenheter behöver vara prövade, dokumenterade och genererade av många, och under en längre tid, för att de ska kunna anses vara beprövade erfarenheter, vilket inte är fallet vid Tingdammsskolan och i Malmö kommun.

Granskningen visar att det finns förutsättningar för att utveckla arbetet som syftar till att erfarenheter kan delas mellan lärare på kommunens olika skolor för att lärares erfarenheter ska kunna bli prövade och beprövade. Ett sådant exempel är webbplatsen "*Pedagog Malmö*". Det fungerar som en webbtidning och där publiceras bland annat artiklar. Där kan också pedagoger och andra personer som samarbetar med Malmös skolor, förskolor och fritidshem blogga. På webbplatsen finns ett antal filmer om pedagogisk verksamhet och ett kalendarium som samlar bl.a. kurser, seminarier och föreläsningar för pedagoger. Detta skulle kunna utgöra ett verktyg i arbetet med att dela erfarenheter och generera beprövad erfarenhet men det används inte fullt ut för att kunna fylla den funktionen. Det finns också möjlighet att gå på föreläsningar och studiedagar där lärare berättar om något arbete de tycker fungerar väl. Dock menar lärarna att det inte finns någon ribba för nivån kring det lärare delar med sig där. De menar att det kan saknas vetenskaplig grund för det som förmedlas vid dessa tillfällen och att huvudmannen borde se till att nivån generellt är högre på dessa framställningar.

På Tingdammsskolan har det inte alltid varit självklart att dela med sig av erfarenheter från undervisningen. Det börjar enligt lärare bli bättre men det är fortfarande inte alltid självklart att dela erfarenheter med varandra. Att dela de erfarenheter lärare gör i det pedagogiska arbetet är en viktig grund för att kunna utveckla *prövad* erfarenhet som så småningom kan utvecklas till *beprövad* erfarenhet. Lärarna menar att till exempel lokalernas utformning utgör ett hinder för erfarenhetsutbyte. Vidare är dokumentationen av de erfarenheter som görs och delas inom skolan inte tillräckligt utvecklad för att ligga till grund för att generera beprövad erfarenhet.

Lärarna saknar tillgång till fler kontaktytor för att dela erfarenheter med lärare vid andra skolor. De säger att tidigare har det funnits ämnesnätverk där man kunde dela erfarenheter med varandra och att de ska börja byggas upp igen. Men vid tillfället för granskningsbesöket finns det bara ett fåtal nätverk eller andra system där lärare från olika skolor kan träffas och utbyta erfarenheter. Utbyte med lärare på andra skolor bygger i hög utsträckning på lärarnas privata initiativ och kontakter.

Detta innebär att rektorn vid Tingdammsskolan och Malmö kommun behöver utveckla strukturer som ger lärare möjligheter att ta till vara på varandras erfarenheter, pröva dem och därigenom så småningom kunna vara delaktiga i att generera beprövad erfarenhet. Vidare innebär det att lärares dokumentation av gjorda erfarenheter behöver utvecklas så att den kan ligga till grund för ett kollegialt samarbete i syfte att dela erfarenheter och så småningom generera beprövad erfarenhet.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den (sex månader efter beslutet) **13 september 2019** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits och vilka effekter de gett utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post, till *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (Dnr 400-2017:10221) i de handlingar som sänds in. Som stöd för redovisningen kan bifogad mall (Bilaga 2) användas.

I ärendets slutliga handläggning har utredare utredaren Daniel Talje och juristen Magnus Jonasson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar



Roland Fallström

Enhetschef



Anna Wide

Undervisningsråd/ föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/grundskolans-arbete-for-att-utbildningen-ska-vila-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/>

Bilaga 1: Författningsstöd – Grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Utformningen av utbildningen

Skollagen (2010:800)

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 §, tredje stycket).

Förarbeten

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 223 - 224

Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i förarbetena till högskolelagen. Regeringen anser att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund. De nationella styrdokumentet ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen, och de läroplaner och kursplaner som styr den, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör markeras i lagen. Regeringen föreslår formuleringen att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", så gäller den, som ovan redovisats, utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Offentliga utredningar

SOU 2018:19. Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring s 25 - 27

Vetenskaplig grund

Begreppet vetenskaplig grund definieras inte i skollagen utan har av Skolverket, i linje med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), preciserats till att arbetet i skolan ska utgå från ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevanta forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Skolverket ger följande beskrivning av begreppet: "Vetenskaplig grund innebär att kritiskt granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang samt söka efter förklaringar och orsakssamband i tillgänglig relevant forskning". Enligt utredningen beskriver denna tolkning närmast ett förhållningssätt till vetenskap – ett forskningsbaserat arbetssätt. Skolforskningsinstitutet särskiljer begreppen vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt. Man understryker att det är undervisningen som bedrivs som baseras på resultat från vetenskapliga studier, både avseende innehåll och hur man undervisar. Ett vetenskapligt, eller kritiskt, förhållningssätt är däremot något man själv utvecklar. Ett vetenskapligt eller kritiskt förhållningssätt bör enligt Skolforskningsinstitutet alla ha i alla sammanhang där man planerar, genomför eller utvärderar sin undervisning. Vad gäller skollagen är det utbildningen som ska vila på vetenskaplig grund. I 1 kap. 3 § skollagen definieras utbildning som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Beprövad erfarenhet

Beprövad erfarenhet är ett begrepp som är särskilt kopplat till yrkesgrupper inom områdena hälso- och sjukvård och skola. Även om uttrycket i sig är komplext så har det tillkommit för att omfamna dimensioner av kompetenser som är av vikt i praktikens utövning till gagn för patienter, elever och studenter (och även anhöriga). Beprövad erfarenhet framställs ibland som att det omfattar allt övrigt som inte täcks in av det som är vetenskapligt grundat.

Det är olyckligt för begreppet får därmed ett otydligt berättigande. Många av de problemområden där den beprövade erfarenheten har bidragit till kunskapsuppbyggande och professionens kompetensutveckling utgör också en viktig grund för identifiering och precisering av forskningsfrågor. Beprövad erfarenhet kopplas ofta samman med lång erfarenhet men bör mer beskrivas genom de professionella erfarenheter som upprepat har identifierats, observerats, verifierats och accepterats av professionen. Den beprövade erfarenheten är i första hand kontextuell och lokal, ofta kollektiv inom en profession och tydligt kommunicerad för att kunna användas av flertalet. Skolverkets definition av beprövad erfarenhet (kunskap som är genererad vid upprepade tillfällen över tid, som är dokumenterad och kvalitetssäkrad) ger lite utrymme för att vidareutveckla och framhålla betydelsen av den erfarenhetsbaserade professionskunskapen. I många undervisningssituationer behöver den beprövade erfarenheten vara vägledande i de fall då vetenskaplig grund inte finns att tillgå. Den beprövade erfarenheten är en värdefull komponent i det dagliga utövandet av lärarprofessionen med konsekvenser för lärande som behöver beskrivas, reflekteras och få acceptans. Den bör också ses som en likvärdig komponent och ett komplement inom praktisk forskning där den i sig kan utgöra en startpunkt för att beforska praktiken.

Ställningstaganden

Skolverket²

Forskningsbaserat arbetssätt

Att arbeta forskningsbaserat innebär att systematiskt undersöka och utveckla den egna verksamheten utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För att göra det effektivt krävs ett vetenskapligt förhållningssätt där man diskuterar, kritiskt granskar, använder och utvärderar relevant forskning på utbildningsområdet och annan systematiskt framtagen kunskap.

Forskningsbaserat arbetssätt ställer krav på en hög grad av systematik, begreppsmedvetenhet och struktur. Detta arbetssätt ska inte enbart förstås som att lärlaget sitter ner och diskuterar eller att vi förlitar oss på den egna uppfattningen eller magkänslan. När det gäller att utveckla kvaliteten i undervisningen innebär det att det ska finnas stöd i forskningen för de metoder som skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut. Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär alltså att medvetet använda sig av både vetenskapligt grundad kunskap och beprövad erfarenhet som bas för det egna kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär att inta ett vetenskapligt förhållningssätt och kan sammanfattas med att man:

- Identifierar, formulerar och löser problem
- Verkar för att bygga kunskap och transparens
- Kritiskt granskar resultat

I det vetenskapliga förhållningssättet är transparens av vikt vilket innebär att vara öppen med metoden man använt för att andra ska kunna förstå och utvärdera hur man kommit fram till resultaten.

Systematiskt kvalitetsarbete och forskningsbaserat arbetssätt – inte samma sak

Grunden för det forskningsbaserade arbetssättet har likheter med det som i skollagen benämns systematiskt kvalitetsarbete. Ofta är det inom ramarna för skolans systematiska kvalitetsarbete som ett forskningsbaserat arbetssätt kan appliceras. Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän, förskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning.

En viktig skillnad är dock att kvalitetsarbetets syfte är att utveckla verksamheten för att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas, medan syftet med det forskningsbaserade arbetssättet t.ex. kan vara att öka kunskapen inom ett för skolan eller förskolan relevant

² <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskningsbaserat-arbetssatt/att-arbeta-forskningsbaserat>

arbetsområde. Systematiskt kvalitetsarbete är en kontinuerlig form för arbetet med skolutveckling medan forskningsbaserat arbetssätt är mer av en ansats för att undersöka och utveckla. En viktig skillnad är också att det forskningsbaserade arbetssättet bygger på en begreppsapparat där begrepp som knyter an till den vetenskapliga metoden är viktiga inslag.

Skolverket (2012). Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, Dnr 2012:1700, s. 1 och 4.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Bestämmelsen om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet riktar sig både till dem som utformar styrdokumentet, dvs. riksdag, regering och Skolverket och till enskilda lärare.

Både utbildningens ämnesinnehåll och metod/pedagogik ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärares ansvar och förutsättningar

Enskilda lärare har ansvar för att löpande hålla sig orienterade inom sitt ämnesområde.

Bestämmelsen reglerar indirekt rektorers, förskolechefer och huvudmäns ansvar att stärka lärares förutsättningar att bedriva undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärarytbildningen har ett ansvar för att utveckla blivande lärares förmåga att bedriva undervisning utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Nyutexaminerad lärares vetenskapliga förhållningssätt kan dock inte förväntas vara färdigutvecklat. Som yrkesverksam bör lärare ges stöd och vägledning från såväl mer erfarna kolleger som från relevant forskning.

Skollagen (2010:800)

Utbildning och undervisning

I denna lag avses med

- undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och
- utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål (1 kap. 3 § skollagen).

Huvudmannens ansvar för utbildningen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen).

Ledningen av utbildningen

Rektor

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Dessa ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

En ställföreträdare får utses för en rektor (2 kap. 9 § skollagen).

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 4 kap. 3 § skollagen ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. (4 kap. 4 § skollagen).

Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (SKOLFS 2012:98)

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning (s 11).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1: Rektorn behöver se till att lärarna fullt ut ges förutsättningar och möjligheter till att söka och inhämta ny kunskap utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2: Huvudmannen och rektorn behöver se till att det finns strukturer för att möjliggöra att de erfarenheter som prövas och sprids mellan lärare också kan utvecklas till beprövade erfarenheter.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: